

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

4. Crystal David English as a global language. – Cambridge, MA.: Cambridge University Press, 1997.

5. Люй Цзипин. Нормализация китайского языка и иероглифов в ближайшее время. – Шанхай: Шанхайское воспитательное издательство, 2000.

6. Волосова М.В. Современные исследования заимствований в лексико-семантической системе русского и китайского языков. Материалы Междунар. науч.-практ. конф. «Культура и цивилизация». 2017. С. 466–478.

7. Пронина Т.В. Английские заимствования в китайском языке как результат процесса глобализации. Филологические науки: монография. – Тамбов: Грамота, 2013. № 6 (24): в 2-х ч. Ч. II. 258 с.

ӘОЖ 821.581: 82-1

ДУ ФУДЫҢ ӨМІР ЖОЛЫ МЕН ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ӨРІСІ

Тулепбергенова Айым Аманжоловна

aiyma553@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ 6B02311 – «Шетел филологиясы: қытай тілі»

білім беру бағдарламасының 4-курс студенті, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – ф.ғ.к., доцент м.а. Б.Жылқыбекұлы

Ду Фу (кейде Ту Фу деп жазылады) ретінде белгілі, 712 жылы Қытайдың Хэнань провинциясындағы Гун уезінде дүниеге келген. Ол ғалым отбасынан шыққан, бірақ оның ерте өмірі отбасының әл-ауқатының төмендеуіне байланысты қаржылық қиындықтармен өтті. Осыған қарамастан Ду Фу жақсы білім алып, жастайынан ақындық қабілетін танытты. 735 жылы Ду Фу императорлық мемлекеттік қызмет емтиханын тапсыруға тырысты, бірақ өте алмады, бұл оның мансаптық ұмтылысында сәтсіздік болды. Одан кейін Қытайдың түкпір-түкпіріне саяхат жасап, түрлі қалалар мен аймақтарды аралап, сол кездегі қоғамдық-саяси жағдайларды өз көзімен көріп, тәжірибе жинақтады.

Ду Фудың өмірі Қытайдағы елеулі саяси толқулар кезеңіне сәйкес келді, өйткені Тан әулеті ішкі көтеріліс пен сыртқы қауіптерге тап болды. Ол Қытай қоғамына қатты әсер еткен жойқын қақтығыс Ань-Лушан көтерілісіне (755–763 жж.) куә болды. Ду Фу поэзиясында халықтың осы бір аласапыран кезеңдегі көрген азабы мен қиыншылықтары жиі көрініс тапқан.

Әдеби талантына қарамастан, Ду Фу өмір бойы ресми түрде мойындалу және қаржылық тұрақтылыққа қол жеткізу үшін күресті. Ол әртүрлі кішігірім мемлекеттік қызметтерді атқарды, бірақ ешқашан өзі армандаған беделді мәртебеге жете алмады. Өмірінің соңғы жылдарында Ду Фу жеке қайғы-қасіретке тап болды, соның ішінде әйелі мен балаларынан айырылу, сондай-ақ денсаулығының нашарлауы. Осы қиындықтарға қарамастан Ду Фу 770 жылы қайтыс болғанға дейін өлең жазуды жалғастырды. Оның шығармаларының жиынтығына табиғат, достық, саясат және адам жағдайы сияқты кең ауқымды тақырыптарды қамтитын 1400-ден астам өлеңдер кіреді [1, 85]. Ду Фу поэзиясы эмоционалды тереңдігімен, жанды бейнелілігімен және қоршаған әлемді мұқият бақылауымен ерекшеленеді. Ол қытай әдебиетіндегі ең ұлы ақындардың бірі ретінде қарастырылады және Қытайдағы және бүкіл әлемдегі ақындардың кейінгі ұрпақтарына терең әсер етті. Қытайдың Тан әулетінің әйгілі ақыны Ду Фудың шығармашылық саласы тақырыптардың, стильдердің және поэтикалық формалардың кең ауқымын қамтиды. Ду Фудың шығармашылығы Қытай поэзиясының алтын ғасыры деп аталатын Таң әулетінің әдеби және мәдени ортасы аясында өркендеді. Міне, Ду Фу шығармашылық саласының негізгі аспектілері: табиғат және пейзаж, адам тәжірибесі мен эмоциясы, әлеуметтік түсініктеме, тарихи оқиғалар

мен тұлғалар, философиялық ой толғаулар. Тұтастай алғанда, Ду Фудың шығармашылығының өрісі оның айналасындағы әлеммен көп қырлы байланысын көрсететін тақырыптардың, стильдердің және әсерлердің алуан түрін қамтиды. Оның поэзиясы бүгінде оқырмандар арасында резонанс тудырып, оның сұлулығымен, тереңдігімен және тұрақты өзектілігімен таң қалдырады.

Ду Фудың өмірбаянын бірнеше кезеңдерге бөліп қарастыруға болады. Ду Фудың білімі жайында айтар болсақ отбасындағы қаржылық қиындықтарға қарамастан ол конфуцийдің классикасы және әдебиеті мен поэзиясы жайында терең білім алады.

Ду Фудың саяхаттары. Ду Фу Қытайдың барлық қалалары мен аймақтарын аралап, бірқатар саяхатқа шықты. Бұл саяхаттар оның поэзиясына әсер еткен сол кездегі әлеуметтік, саяси және мәдени жағдайларды өз көзімен көрді және өз шығармаларында қолдана білді. Ду Фудың саяхаттары жас кезінде өзінің туған қаласы, Хэнань провинциясы Гунсянь қаласынан әдеби талпыныстарын жүзеге асыру және ресми тағайындауларға мүмкіндік іздеу үшін кеткен кезінен басталды. Ол жұмыс іздеп әртүрлі қалалар мен аймақтарды аралап, жол бойында кедейлік пен қиыншылыққа жиі тап болды. Ақын ретіндегі талантына қарамастан, Ду Фу үкіметтік бюрократияда тұрақты жұмысқа орналасу үшін күресті. Ол әртүрлі провинцияларда, соның ішінде Шаньдун мен Шаньсиде бірнеше кішігірім ресми лауазымдарды атқарды, бірақ саяси күйзеліс пен фракциялық көзқарасқа байланысты мансабында жиі бас тартулар мен сәтсіздіктерге тап болды. Ду Фудың өмірі қуғын-сүргін және қоныс аудару кезеңдерімен сипатталады, бұл кезеңде ол саяси күйзелістерден және әскери қақтығыстардан қашуға мәжбүр болды. Ол бірнеше жыл Қытайдың оңтүстігіндегі шалғай аймақтарда қуғында болып, кедейшілікке, ауру-сырқауға және отбасынан бөлініп шығуға төтеп берді. Ду Фудың ең маңызды саяхатының бірі оның біздің заманымыздың 755 жылы Ань Лушан көтерілісі кезінде батысқа жасаған сапары болды. Ду Фу отбасымен бірге ел астанасы Чанъаннан (қазіргі Сиань) көтерілісшілер қоршауында қалғандықтан қашып кетті. Олар Сычуань арқылы батысқа қарай жүріп, ақырында Чэнду қаласына қоныстанды, онда Ду Фу өлең жазуды және көтеріліс оқиғаларын шежіре беруді жалғастырды. Көтеріліс басылып, Тан әулетінде тұрақтылық қалпына келгеннен кейін Ду Фу 757 жылы астана Чанъанға оралды. Дегенмен, ол ресми лауазымдарды немесе қамқорлықты қамтамасыз етуде аз табыс тапты және ол қаржылық қиындықтар мен жеке қиындықтарға тап болды. Кейінгі жылдары Ду Фу аз сапарға шығып, астананың маңында көбірек уақыт өткізген. Ол өзінің саяхаттары, басынан кешкендері және айналасындағы әлемді бақылаулары туралы ой жүгірте отырып, өлең жазуды жалғастырды. Қиындықтар мен сәтсіздіктерге қарамастан, Ду Фудың поэзиясы оның қайсарлығының, көрегендігінің және туған жерге деген шексіз сүйіспеншілігінің айғағы ретінде сақталады.

Ду Фу өз шығармаларына тақырып қояда не нәрселерге сүйенген? Нақты бір таңдаулар немесе талаптар болды ма? Ду Фудың шығармаларындағы тақырыптық талғамдарға келетін болсақ, Ду Фу өз шығармаларында келесі тақырыптарды қозғаған: табиғат, адамның эмоциялары, әлеуметтік және саяси шындықтар, тарихи оқиғалар, философия. Бұл тақырыптар қазіргі әдебиеттеде алдыңғы қатарлы тақырыптар болып есептеледі. Енді осы тақырыптарға тоқтала кетсек:

Табиғат. Ду Фу поэзиясы көбінесе табиғат әлеміндегі көріністерді, оның ішінде пейзаждарды, жыл мезгілдерін, өсімдіктер мен жануарларды бейнелейді. Ол жанды бейнелер мен сенсорлық бөлшектерді қолдана отырып, табиғаттың сұлулығын, тыныштығын және күдіретін оятады. Өзі саяхаттаған мекендердің табиғатын, жыл мезгілдерімен ерекшеліктерін өз шығармаларында баяндайтын болған. Ду Фудың табиғат туралы әйгілі өлеңдерінің бірі - «Көктем көрінісі» (春望, Чун Ванг). Бұл поэмада жыл мезгілдерінің ауысуы мен табиғаттың сұлулығын айқын суреттеледі.

Адамның эмоциялары. Ду Фу поэзиясы қуаныш, қайғы, махаббат, үмітсіздік және сағыныш сияқты адами эмоциялар мен тәжірибелердің толық спектрін зерттейді. Ол адамдар арасындағы қарым-қатынастың күрделілігін, уақыттың өтуін және өзгерістердің болмай қоймайтынын көрсетеді. Көбіне Ду Фудың шығармаларында адмның эмоциясын табиғи құбылыстармен салыстырма ретінде жазылған. Мысалы: «Күзгі таң (秋朝, Qiūzhāo)», «Қайғы (感遇其二, Gǎnyù Qí'èr)» [2, 233].

Әлеуметтік және саяси шындықтар. Ду Фу поэзиясы өз заманының әлеуметтік және саяси шындығымен араласып, саяси сыбайлас жемқорлық, әлеуметтік әділетсіздік, соғыс және қарапайым халықтың қасіреті сияқты мәселелерді қозғайды. Ол биліктің сәтсіздігін сынап, маргиналдардың жағдайына жанашырлық танытады.

Тарихи оқиғалар. Ду Фу өз поэзиясында тарихи оқиғаларды, тұлғаларды және әдеби дәстүрлерді жиі меңзейді. Ол классикалық қытай әдебиетінен, тарихынан және мифологиясынан шабыт алып, аңызға айналған батырларға, ежелгі данышпандарға және тарихи анекдоттарға сілтемелерді өз өлеңдеріне қосады.

Философиялық ой-пікірлер. Ду Фу поэзиясы оның философиялық және экзистенциалдық мәселелерге қатысты ойларын жиі көрсетеді. Ол болмыстың тылсым сырларымен күресіп, мән-мағына мен шындықты іздеу арқылы өмірдің, өлімнің, тағдырдың, адам болмысының табиғатын ой елегінен өткізеді.

Тұтастай алғанда, Ду Фу поэзиясы эмоцияның тереңдігімен, жарқын бейнелерімен және айналасындағы әлемді мұқият бақылаумен ерекшеленеді.

Ду Фудың кейбір шығармаларына тоқталып өтейік. **«Көктеммен кездесу»**, бұл Ду Фудың ең танымал шығармаларының бірі. Аталған шығармалар автор көктемнің келуін суреттеп, сол кездегі елдің жағдайымен салыстырады, билікті сынау, өткен мен бүгінде салыстыру сынды ойлар да осы шығармада кездеседі. Келесі шығармасы, **«Алтын таудағы қараңғылық арманы»** - Ду Фудың ең танымал өлеңдерінің бірі, онда ол астанада болған зұлмат күндер туралы сипаттайды. Бұл жұмыстың негізгі идеясы – елдегі саяси-әлеуметтік тұрақсыздыққа реніш пен күйзелісті білдіру. Тағы айтар болсақ, **«Шанхай тауларындағы шытырман оқиғалар»** - Ду Фудың әйгілі өлеңдерінің бірі, онда ол жалғыздық пен шабыт іздеген Шанхай тауларындағы саяхатын суреттейді. Бұл өлеңнің негізгі идеясы табиғат, жалғыздық және өмірдің мәнін іздеу, рухпен сананы байланыстыру, дүниеден жіне қоғамнан алыстау тақырыптарына байланысты болды.

Ду Фудың өмірбаяны оның шығармашылық қозғалысы мен поэзиясының эволюциясын терең қалыптастырды. Оның жеке тәжірибесі, саяхаттары, бақылаулары мен ойлары оның шығармаларындағы тақырыптарды, стильдерді және перспективаларды хабардар етіп, оны қытай әдебиетіндегі ерекше терең және эмпатикалық дауысқа айналдырды. Ду Фудың поэзиясы бүгінгі күні де оқырмандармен резонанс тудыруда, ол адам жай-күйі туралы ескірмейтін ойлар мен қиындықтарды жеңетін шығармашылық күшінің тұрақты куәлігін ұсынады. Төменде Ду Фудың әрүрлі стильде жазылған өлеңдері берілген:

1. 寒雨连江夜入吴,
平明送客楚山孤。
洛阳亲友如相问,
一片冰心在玉壶 [3, 145]。
(Hán yǔ lián jiāng yè rù wú,
píngmíng sòng kè chǔ shān gū.
Luòyáng qīnyǒu rú xiāng wèn,
yīpiàn bīngxīn zài yù hú)

Бұл өлең «Реттеулі өлеңде» кездесетін ырғақ пен ұйқастың қатаң ережелерін сақтайды. Әрбір жол бес-жеті буыннан тұрады, ұйқас пен үндестік қатаң сақталады. Дәл осы өлеңінде Ду Фу таулы Шу өңіріне қонаққа еріп бара жатқан жаңбырлы түндегі мұңды көңіл-күйді суреттейді.

2. 山中相送罢，
日暮掩柴扉。
春草明年绿，
王孙归不归 [4, 166]。
(Shānzhōng xiāng sòng bà,
rì mù yǎn chái fēi.
Chūncǎo míngnián lǜ,
wángsūn guī bù guī)

Төрттік стиліндегі бұл қысқа өлең әр жолға бес немесе жеті таңбадан тұратын төрт жолды қамтиды. Онда Ду Фу таудағы қоштасу сәтін сипаттап, келесі көктем маусымында кездесуге үмітін білдіреді.

Ду Фу шығармалары оның терең ойларын, эмоцияларын және бейнелерін жеткізуге көмектесетін әдемі құрылымы мен ырғағымен танымал. Оның поэзиясы қытай әдебиетінің дамуына елеулі әсер қалдырды және Қытайда да, шетелде де жоғары бағаланады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. 浓德乐. 中国现当代学 (下册). –北京: 高等教育出版社, 1986. 350页.
2. 王化. 西方文学经典导论. –上海: 东人民出版社, 2004. 710页.
3. 王自立. 中国现当代学 (上册). –北京: 高等教育出版社, 2006. 180页.
4. 王自立. 中国现当代学 (下册). –北京: 高等教育出版社, 2006. 186页.